

עיניו. מסקנות משלו; השקפה עצמאית ככל האפשר, נשענת על מראה-עיניים, בלי להתעלם מעובדות הסותרות אותה. וסוף-סוף כל פירושים מאשר את המסקנה העומדת מאחורי כל המסקנות האחרות: הרי זו ארץ של פרויקטים. הכל ייתכן בה — וגם להפך.

ד. ג.

ציירים בקיבוץ

תשעה-עשר ציירים מאנשי הקיבוצים של „השומר הצעיר“ (בהם שלושה שאינם עוד בחיים) מיוצגים באלבום מפואר זה בעשרים-חמישה דפים מודפסים בהדפסת-אופסט (חל-קם הגדול צבעוניים), העתקות של ציורי-שמן, רישומי עט ועפרון, מונוטיפ, חיתוכי עץ וסריאוגראף.

ודאי לא יחסרו „צרי-עין“ שיטענו כי אסופה זו של יצירות-אמנות אינה מצדיקה בשום פנים את הגדר שבה הקיפחה, גדר הקיבוץ — או, ליתר-צדק, גדר הקיבוץ ה„ארצי“. ובאמת, נראה הדבר כי נימוק להתגדרות מיוחדת זו יש לחפש בכיתתיות המופלגת שעליה נתגדל הציבור הישראלי, כיתתיות המוטעמת כפלי-כפליים בתחומי שליטתם וקרינתם של הזרמים האמונים יותר על דוקטרינאריות אדוקה. עצם הציורים שבאלבום זה אין בהם בשום-פנים כדי להעמידנו על ייחוד עושיהם מפלל ציירי הארץ, קל-וחומר מפלל ציירי הקיבוצים, או מפלל הציירים שבישובים החקלאיים. (וזאת על אף ה„ניואנס“ הדק שדיקדק בו מי שקרא שם לאלבום זה שלפנינו, שדייק ואמר „ציירים בקיבוץ“ ולא „ציירי הקיבוץ“). אין ייחוד זה נראה לא בטכניקה, לא בחיפוש-דרך, אף לא ב„נושאים“. ראוי לנו רק

שנודרו ונוסיף כי ייחוד זה אין כלל צורך שייראה, לפי עניות-דעתנו — לא בטכניקה, לא בחיפוש-דרך, אף לא ב„נושאים“.

אכן, כל אלה אולי הם דיקדוקי-עניות סתם. אפשר מאד שהעיקר הוא ה„יש“ שמקנה לנו האלבום הזה. והרי זה „יש“ שההוצאה יכולה להתכבד בו ולהתפאר בו: מצד טוב-הטעם, הבינה הגראפית ונקיטת-הביצוע מסת-מנת התקדמות מבורכת מאד לעומת נסיונות קודמים שלה בתחום האלבומים האמנותיים (למשל: הכרך הבינוני-האפרורי „הגראפיקה הישראלית“). הטקסטים המלווים כמעט שאי-גם מקלקלים את השורה, וסימני יד טובה ועין בוחנת ניכרים אף בפרטים קטנים ביותר.

העבודות אין בהן להפתיע במיוחד, לא את מי שלא ידע את „הציירים בקיבוץ“ ובודאי לא את מי שנודמן לו כבר לעקוב אחריהם. עם זאת מידת ההגינות מחייבת לציין לטובה במיוחד את חיתוך-העץ הצבעוני של יוסף וייס (מס. 19), את ה„קיקיון“ הפרוע והמאור-גן-להפליא של רודא רייטלינגר (מס. 15), את „העצים העתיקים“ עזי-ההבעה של חיים ברגל (7) ואת ה„קונסטרוקציה“ המופשטת של יחזקאל קמחי (9).

מ. ב.

נופי צרפת

יכול היה צורך הרשימות שמחזיק ספר זה להיות דוגמה נאה לכתיבתה של גיאוגרפיה „הומניסטית“, המעמידה את האדם לדורותיו במרכז התיאור הגיאוגרפי ו„מאנשת“ אפילו את נוף-הטבע עצמו. אם לא עלה הדבר בידי המחבר, אף שוודאי דווקא לכך התכוון, הרי זה אולי משום שלא גמר בנפשו מה ה„טון“ הנכון, או ה„זאנר“ הנכון, אשר יבחר לו. הגה על כן נמצא, כביכול, נופל פעם בפעם בין כמה וכמה כסאות: בין נוסח מתב אינטימי לנוסח פיליטון לנוסח כתבה עתון נאית לנוסח רשמית-דרך סתם, כמו גם בין השתפכות-הנפש לקונטמפלציה פילוסופית ולציור-מראות ענייני. על אף ליקויים עקרוניים אלה, מצטיינת

* חנוך ברטוב: ארבעה ישראלים וכל אמריקה; ספרית פועלים / „דעת זמננו“, 1961; עמ' 208.

** ציירים בקיבוץ; עריכה: פסל פרידברג, אבא קובנר; ספרית פועלים בשיחוף עם ארגון הציירים והפסלים של הקיבוץ הארצי, 1961; 25 דפי תמונות + טקסטים.